

Barns delaktighet inom Skolfam, Bilaga 3

Regeringen beviljade den 21 januari 2016, Dnr U2013/05229/S, U2014/07397/S, U2016/00237/S medel för att vidareutveckla barns delaktighet inom Skolfam. Stiftelsen Allmänna Barnhuset avger härmed en slutrapport över hur dessa medel har använts i enlighet med anvisningarna i anslagsbeslutet. I rapporten beskrivs vilken verksamhet som bedrivits, vilket resultat som framkommit och hur arbetet ska implementeras.

Syfte med projektet är att systematiskt öka barns involvering för utvecklandet av Skolfam. Genom att ge barnen och ungdomarna möjlighet att bidra med ny kunskap om vilka frågor som de upplever relevanta ger detta Skolfam nya och värdefulla perspektiv i utvecklandet av arbetsmodellen.

Tack

Stiftelsen Allmänna Barnhuset vill framför ett stort tack till alla barn och ungdomar som på ett mycket generöst sätt delgett oss sina synpunkter, tankar och idéer för att göra Skolfam ännu bättre för nya Skolfambarn i framtiden.

Ett stort tack också till alla Skolfamkommuner som bidragit med material till inventeringen och till att möjliggöra de träffar vi haft med barn och ungdomar. Utan denna hjälp hade detta delaktighetsprojekt inte varit möjligt att genomföra.

Inventering

Stiftelsen Allmänna Barnhuset startade delaktighetsprojektet med att inventera hur Skolfams 26 kommuner inkluderar delaktighet för barnen och ungdomarna i sitt arbete. Genom att skicka ut enkäter till Skolfamkommunerna fick Stiftelsen Allmänna Barnhuset ett aktuellt läge på hur professionen anser att barnens delaktighet ser ut idag med utgångspunkt från Skolfams manual.

Utifrån svaren framkom det att delaktighet för barnen och ungdomarna är inbyggt i arbetsmodellen. När barn och ungdomar startar inom Skolfam informeras de om vad Skolfam är och sedan får de information under tiden insatsen pågår.

I enkätsvaren framkommer farhågor för obalans i makt som kan finnas mellan barnet och de professionella. Ett exempel är inflytande över den Skolfamplan som skrivs vid uppföljningsmöten på skolan som barn och ungdomar kan ha utrymme att påverka. För att våga påverka krävs en ”motprestation” av barnet för att få sin röst hörd, oftast genom att närvara och yttra sig på ett möte där nästan alla andra är vuxna som barnet står i stark beroendeställning till.

Några team beskriver att Skolfam har enskilda möten mellan barn och barnsekreterare mellan uppföljningarna, vilket får anses sänka tröskeln för att barnet ska våga yttra sig, i synnerhet om barnet har kritik att framföra.

Utifrån denna inventering av det Skolfam gör idag ville Stiftelsen Allmänna Barnhuset se om detta motsvarar barnen och ungdomarnas upplevelser och erfarenheter av delaktighet utifrån de frågor de tycker är viktiga och vad de väljer att prata om.

”Metoden ”Unga Direkt” låter barnen och ungdomarna tala till punkt!”

Metod

För att inhämta kunskap om hur delaktigheten för barnen och unga inom Skolfams arbetsmetoden kan utvecklas, träffade Stiftelsen Allmänna Barnhuset de främsta experterna d.v.s. barnen själva. Stiftelsen Allmänna Barnhuset skickade ut information till samtliga 26 Skolfamkommuner med förfrågan om de hade Skolfambarn som ville delta. Det resulterade i att vi fortsatte samarbetet med fyra kommuner som hade barn och unga som skulle få erbjudande om att vara med.

Samarbete och förberedelser påbörjades med deltagande kommuner. Samtycken, kontaktuppgifter, informationsmaterial och krisplaner var några exempel på vad som skulle vara klart innan vi gick vidare i arbetet. Efter att allt förberedelsearbete blivit klart fick barnen muntlig och skriftlig information från projektledaren och barnhandläggaren för att kunna ta ställning till om de ville delta. Deltagandet var helt frivilligt och barnen och ungdomarna hade rätt att ångra sig.

Den metod som användes var Barnombudsmannens metod ”Unga Direkt”, ett arbetssätt med verktyg som sträcker sig bortom intervjuer eller enbart samtal. Viktiga ledord för oss var trygghet, respekt och anonymitet. ”Unga direkt” låter barnen och ungdomarna att tala till punkt utan att lägga hinder i vägen med egna åsikter, förklaringar och värderingar. Viktigt är att samtliga barn och ungdomar som deltagit har fått vara anonyma. Barnen och ungdomarna bestämde själva vad de ville

berätta om Skolfam utifrån sin egen erfarenhet och upplevelse. Vi kompletterade ibland med förståelsefrågor för att kontrollera att vi uppfattat allt rätt.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset har träffat 14 barn i åldrarna 11 – 18 år i sina respektive Skolfamkommuner. Barnen och ungdomarna har inbjudits att få träffas i grupp tillsammans med två personer från Stiftelsen Allmänna Barnhuset som barnen inte tidigare träffat. Träffarna genomfördes under en lovdag för att inte ta bort tid från skolarbetet. Respektive grupp träffades ca 7 timmar och under arbetets gång serverades både mellanmål och mat. Det var valfritt om de ville jobba individuellt eller i grupp. Det var viktigt att avsätta mycket tid för att hinna jobba med frågeställningarna på olika sätt, ge tid om barnen och ungdomarna behövde diskutera med varandra och få tid för reflektion. Olika uttrycksformer erbjöds som t.ex. arbeta med bilder, text, collage, digitala berättelser, rollspel eller egna berättelser.

På de olika träffarna har barnen och ungdomarna själva bestämt vad de vill ta upp om Skolfam och gruppernas sammansättning har varierat i ålder, pojkar och flickor. Trots detta har det ändå varit väldigt många gemensamma frågeställningar som tagits upp och flertalet av de synpunkter och förslag till utveckling som framkommit har varit samstämmiga.

I de fall barnen fått förhinder när de skulle ha medverkat vid våra träffar har de fått komplettera i efterhand med sin tankar och erfarenheter. Det var viktigt att även samla upp synpunkter och idéer från dessa barn och ungdomar eftersom de hade en förväntan att få bli lyssnade på.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset har samlat in materialet som barnen och ungdomarna har producerat i form av texter, berättelser, målningar, collage och inspelningar. För att kunna få detta överskådligt har vi sorterat materialet utifrån gemensamma frågeställningar, utan att lägga in egna värderingar eller åsikter. Citaten från barnen och ungdomarna är väldigt viktiga och återges som de är. Stiftelsen Allmänna Barnhuset har utgått från citaten när vi belyst de olika frågeställningarna och sedan satt in dem i sitt sammanhang i resultatredovisningen.

Resultat

Resultaten inleds med citat från barn och ungdomar som deltog i projektet.

Skolan, en framgångsfaktor

”Skolfam ska starta tidigt på låg eller mellanstadiet så man hinner träna på det man måste bli bättre på. Inte börja på högstadiet för då hinner man inte träna och klara betygen”

”Jag vill klara skolan!”

De barn och ungdomar som Stiftelsen Allmänna Barnhuset mött inom delaktighetsprojektet har uttryckt sin tydliga vilja att klara skolan.

”Bra att Skolfam finns.”

”Skolfam borde finnas för alla barn.”

”Varför tror ni att våra behov av stöd har försvunnit bara för att vi börjar på gymnasiet?”

Barn och ungdomar har uttryckt att Skolfam gör att de bli sedda och att man får det stöd man behöver för att lyckas i skolan. Frågan om varför Skolfaminsatsen bara är till och med årskurs nio har ifrågasatts av barnen och ungdomarna.

Information till barn och ungdomar när Skolfam startar

”Vi har så mycket runt omkring oss så det är svårt att komma ihåg allt ni berättar. Jag kanske har fått information om Skolfam fast jag inte kommer ihåg det.”

”Vad är Skolfam egentligen?”

”Jag vet vilka som är ”Skolfam.”

Erfarenheterna från barnen/ungdomarna har varierat stort om vad Skolfam är och vilka som jobbar med Skolfam. Allt från att de namngett personerna i teamet, vet precis vad som ska hända framöver till att inte veta något. Eller som någon påpekade att de inte kommer ihåg vad någon berättat.

Det har uppstått spännande diskussioner mellan ungdomarna i de grupperna vi haft om hur länge Skolfam-insatsen pågår. Det har uppkommit fler olika uppfattningar om det finns ett bestämt slutdatum eller inte.

En fråga som ofta uppkommit är *”varför slutar Skolfam i årskurs 9?”*

Delaktighet

”Ibland vill man inte heller vara med på mötet om den lärare sitter där som man inte gillar och som har ett ämne man tycker är svårt. Svårt då att tala om vad man tycker på mötet.”

”Bra att ni träffar oss och vi får säga vad vi vill. Allt som är bra och dåligt.”

Delaktighetsprojektet har resulterat i ny kunskap som Skolfam nu kan jobba vidare med för att bli ännu bättre på att systematiskt integrera barnen i utvecklingsarbetet. I resultatet bär varje individ sin egen tanke, upplevelse om vad delaktighet är just för dem. En tydlig ståndpunkt som framkom vid alla träffarna med barnen och ungdomarna som vi genomförde var att Skolfam ska fråga alla barn och ungdomar regelbundet hur de vill vara delaktiga. Barnen och ungdomarna framförde att de vill ha öppna frågor så de får möjlighet att berätta.

”Det kan ju också vara olika för mig beroende på hur det är just då när ni frågar.”

Många barn och ungdomar beskrev ofta hur de fick frågan om deltagande på skolmöten. Om Skolfam bara ställer frågan om barnen och ungdomarna vill delta på ett skolmöte och svaret blir nej, betyder det inte att de inte vill vara delaktiga i

framtiden. Detta nej kan vid detta tillfälle vara påverkat av en mängd olika faktorer som den vuxne behöver inhämta mer information om. Som citatet ovan belyser kan situationen för individen ändra sig över tid. Det behövs en dialog som systematiskt lyssnar på barnen och ungdomarna om hur delaktigheten ska utformas. Varje individ bär på erfarenheter som ger Skolfam både information till utveckling för individen och för sammanställning på gruppnivå.

Skolfams uppföljningsmöten på skolorna

”Vill inte vara med på Skolfammötet. Det är så tråkigt, alla bara pratar.”

”Blygsamt att vara många på mötet. Man kanske inte vågar säga vad man vill.”

Övervägande av de barn och unga som Stiftelsen Allmänna Barnhuset mött har gett Skolfam kritik för formen på skolmötena. Om Skolfam bara frågar om de vill vara med på skolmötena eller inte riskerar man att få ett nej utan att det betyder att barn och ungdomar inte vill vara delaktiga. Att våga delta på ett möte med många vuxna och säga vad man tycker kräver mycket mod från den unga individen.

”Jag vill vara med på möten för att veta vad ni kom fram till?”

”Det har varit bra när vi träffats två gånger per termin. Vi har pratat om vad jag kan jobba mer med men också styrkt det jag nu kan. Bra att få syn på det jag blivit bättre på.”

”Ska inte vara så långa möten men de är viktiga”.

”Varför tar det så lång tid för skolan att göra det vi kommit överrens om på mötet.”

Det finns också barn och ungdomar som känner att de vill vara med på skolmöten och törs prata med många vuxna på möten. Några framhöll det positiva att på Skolfammöten får de träffa flera lärare och inte bara mentor som är med på traditionella utvecklingssamtal. Att få direktinformation från ämneslärare ger mer och bättre information om vad man kan och vilka mål man ska nå. När Skolfamplanen revideras stärker det när man ser att mål bli uppfyllda, får syn på sitt eget lärande och utveckling.

”Ni ska inte bara kolla med läraren vad som gått bra eller på pappret hur det gått på proven. Jag kan ha jobbigt i ett ämne fast det ser ut att gå bra. Fråga då mig innan mötet vad jag tycker!”

Ytterligare exempel på att delaktighet handlar om dialogen med varje individ. Detta citat belyser vikten av hur bra det än ser ut att gå för eleven utifrån provresultat och betyg behöver vi alltid prata med barnet om hur det går.

Övergång till gymnasiet

”All information ska finnas med till gymnasiet så att det blir rätt från början t.ex. det här behöver eleven”

”Om det inte fungerar på gymnasiet behöver man kunna kontakta Skolfam och då måste man veta vem man ska kontakta.”

Av de elever som vi träffade och som nu gick på gymnasiet var de eniga om att Skolfam ska komma överrens med dem om vilken information som ska överlämnas. De flesta ville att det skulle överlämnas information för att det var tryggt att veta att de skulle få en bra start på gymnasiet. Några framförde också en önskan om att själva få avgöra när Skolfam skulle avslutas.

Årlig utvärdering

”Börja med att träffa alla Skolfam-barn varje år, då kan ni alltid lära er att bli bättre. Alla barns lika värde, att få säga vad vi tycker. Vi kan ses varje år och fika.”

”Barnet brukar ha mycket att säga fast samtidigt vill den inte säga nått. Därför i varje möte kan barnet skriva ett anonymt brev som hon/han kan stoppa in i ett kuvert. Vuxna får inte läsa detta brev än. De kan vänta tills alla barn skrev ett sådant brev tills de ska läsa barnets åsikter.”

På alla våra möten har barn och ungdomar tydligt framfört hur viktigt det är för dem att få bli lyssnade på. Önskemål har framförts att Skolfam ska ha en regelbunden uppföljning eller utvärdering där de kan få uttrycka sina synpunkter och idéer. Denna insamling av information ansåg de att den ska ske utifrån olika sätt att uttrycka sig och att de får vara anonyma om de så önskar. Att de har en möjlighet att få framföra kritik utan att behöva stå framför den personen man har kritik mot. Det ska finnas en förutsägbarhet i att få veta att utvärdering kommer att ske och när. En årlig utvärdering ska skilja sig från de samtal man har inför och efter ett uppföljningsmöte på skolan som mera tar upp läget i skolan här och nu. Metoden Unga Direkt med valfrihet i hur man kan uttrycka sig har varit mycket uppskattad.

Avslutning av Skolfams insats

”Hur länge har man Skolfam?”

”När kommer de tillbaka?”

Den löpande informationen om Skolfam tycker många är viktig. Det har varit delade meningar i de grupper vi träffat om hur länge Skolfaminsatsen finns kvar. Precis som nämdes i inledningen kan barn och unga ha fått information när Skolfam startade men det har tappats bort om det gått lång tid sedan de fick informationen. Tydlig och regelbunden information efterlyses från barn och ungdomar.

Analys

Genom att arbeta med Unga Direkt har barnen och ungdomarna gett Skolfam ett värdefullt tillskott med synpunkter, tankar och nya idéer.

I resultatet i delaktighetsprojektet har det framkommit hur viktigt det är att ha en direktkontakt med varje barn och ungdom. Att Skolfam hittar system att möta varje individ regelbundet och inte ha ett fasställt frågebatteri som de ska svara på. Varje röst måste få berätta och framföra sina egna tankar, funderingar och önskemål. Det blir två delar med att individuellt utforma delaktigheten för varje individ och att systematiskt förbättra på gruppnivå utifrån en anonym sammanställning.

Även om Stiftelsen Allmänna Barnhuset ser i sin analys att många frågor blir gemensamma om barnen och ungdomarna får berätta fritt får inte Skolfam falla tillbaka på att generalisera. Det går utmärkt att fråga fritt och sedan sortera synpunkter anonymt i efterhand och det skulle också vara möjligt att systematiskt sammanställa dessa årligen i den gemensamma kvalitetsredovisningen för Skolfam nationellt.

Att lyssna mer istället för att fråga är ett "vinna - vinna koncept". Skolfam kan då få ett rikt material av erfarenhet och kunskap från barn och ungdomar som varit med i skolfam. Detta förhållningssätt bidrar också till att skapa en förtroendefull situation för barn och ungdomar och utvecklande att få synpunkter som går utanför Skolfams förutbestämda frågor. Efter att barnen och ungdomarna fått möjlighet att berätta vad de vill förmedla kan Skolfam om man så önskar ställa följdfrågor som komplement.

Att jobba utifrån metoden Unga Direkt ger alla barn och ungdomar tid för reflektion och eftertanke. De har fått goda förutsättningar i tid för att komma ihåg situationer utan att de har behövt förbereda sig innan.

Det är Barn och unga som har kunskapen och vuxna som skapar utrymme för att de ska kunna hitta den kompetens de redan bär på. Den respektfulla inramningen Stiftelsen Allmänna Barnhuset gett med tydlig inbjudan, materialval, tidsutrymme, fika, mat och ett aktivt lyssnande har varit ett bärande koncept till att få ett stort förtroende från barnen och ungdomarna när de delgett oss sina erfarenheter.

Fortsatt utveckling inom Skolfam

Implementering

Resultatet från projektet för ökad delaktighet behöver nu spridas till alla Skolfamkommuner. I en fortsatt process behöver Skolfam ta vara på det goda arbetet som redan finns och utifrån rapporten utveckla arbetssätt som systematisk ökar barnens delaktighet.

Skolfam behöver också göra en översyn över den årliga kvalitetsredovisningen och Skolfams manual ifall det behöver göras justeringar utifrån den nya kunskap som framkommit kring barn och ungas delaktighet.

Fortsatt arbete, uppföljning och utveckling

Utifrån den nya kunskap som barnen delgett oss behöver Skolfam processa detta vidare inom organisationen. Det gäller inom Skolfams styrgrupp, de fyra regionerna, alla Skolfamteam i respektive kommun och eventuellt inom arbetsgrupper.

En process som behöver ledas, organiseras och samlas ihop för fortsatt arbete och för eventuellt nya beslut.

Kvalitetssäkringsrutinerna behöver finnas för att Skolfam ska veta om de har lyckats ökat delaktigheten för barn och ungdomar.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset kommer att ta initiativ till en sådan process.

Ett annat utvecklingsområde som framkommit är att barnen och ungdomarna ibland var osäkra på vem och hur de skulle komma i kontakt med Skolfamteamet. Barnen och ungdomarna hade idéer där ny teknik skulle kunde underlätta kontakten.

Återkoppling till barnen

Alla barn som deltagit i delaktighetsprojektet kommer att få återkoppling på hur Skolfam ska arbeta vidare med delaktighet för barn och ungdomar. Återkoppling i form av denna rapport samt en kortare mer lättläst sammanfattning. Det är viktigt att samtliga barn och ungdomar får respons på att deras röster är viktiga och hur vi tagit hand om all information och erfarenhet vi fått från dem.

